

CZĘŚĆ I. ORGANIZACJA SYSTEMU OŚWIATY

1. Struktura i zakres działania publicznych jednostek oświatowych

Michał Łyszczarz

1.1. Typy i rodzaje jednostek oświatowych i organy je prowadzące

Szkoły publiczne i niepubliczne – zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy z 7.9.1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz.U. Nr 256, poz. 2572 ze zm.; dalej – SysOśwU) – dzielą się na następujące typy:

1. **Sześćioletnią szkołę podstawową**, w której w ostatnim roku nauki przeprowadza się sprawdzian.
2. **Trzyletnie gimnazjum**.
3. **Szkoły ponadgimnazjalne:**
 - a) **trzyletnią zasadniczą szkołę zawodową**, której ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminów potwierdzających kwalifikacje w danym zawodzie, a także dalsze kształcenie, począwszy od klasy drugiej liceum ogólnokształcącego dla dorosłych,
 - b) **trzyletnie liceum ogólnokształcące**, którego ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego,
 - c) **czteroletnie technikum**, którego ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminów potwierdzających kwalifikacje w danym zawodzie, a także uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego,
 - d) **szkołę policealną dla osób posiadających wykształcenie średnie**, o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku, umożliwiającą uzyskanie dyplomu potwier-

dzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminów potwierdzających kwalifikacje w danym zawodzie,

- e) **trzyletnią szkołę specjalną** przysposabiającą do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, której ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa potwierdzającego przysposobienie do pracy.

• Rodzaj szkoły – próba definicji

W żadnym przepisie ustawodawca nie zdefiniował pojęcia „rodzaj szkoły”, które jednak występuje w ustawie. Przykładowo art. 80 ust. 3 zdanie drugie stanowi, że w przypadku nieprowadzenia przez jednostkę samorządu terytorialnego (dalej – JST) szkoły tego samego typu i rodzaju podstawą ustalenia wysokości dotacji jest kwota przewidziana na jednego ucznia szkoły publicznej danego typu i rodzaju w części oświatowej subwencji ogólnej dla JST.

Z kolei zgodnie z art. 82 ust. 2 pkt 2 SysOśwU zgłoszenie do ewidencji szkół i placówek niepublicznych prowadzonej przez JST powinno zawierać m.in. określenie odpowiednio typu i rodzaju szkoły lub placówki oraz daty rozpoczęcia jej funkcjonowania. Zawarty w tym przepisie wymóg podania rodzaju szkoły (placówki) należy zatem uznać za przykład niekonsekwencji ustawodawcy, nie definiuje on bowiem tego pojęcia, a jednocześnie wymaga określenia rodzaju szkoły w zgłoszeniu do ewidencji szkół i placówek niepublicznych.

Z uwagi na brak odpowiedniej definicji w SysOśwU do ustalenia zakresu pojęcia „rodzaj szkoły” należy odwołać się do istniejącego orzecznictwa.

Naczelny Sąd Administracyjny (dalej – NSA) w wyroku z 23.1.2008 r. (II GSK 333/07) stwierdził, że ścisłe rozróżnienie – w szczególności co do rodzaju szkoły – winno nastąpić przy uwzględnieniu konkretnej normy prawnej, w której ustawodawca odwołuje się do pojęcia „typ i rodzaj szkoły” bądź „szkoły danego typu i rodzaju”. W wyroku czytamy: „Dokonanie ścisłego rozróżnienia w szczególności co do rodzaju szkoły winno nastąpić przy uwzględnieniu konkretnej normy prawnej, w której ustawodawca odwołuje się do pojęcia «typ i rodzaj szkoły» bądź «szkoły danego typu i rodzaju»(...)”. W ocenie Naczelnego Sądu Administracyjnego rozróżnienia szkoły zarówno z uwagi na typ, jak i na rodzaj należy dokonywać, mając na względzie cel przepisu stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia, w którym ustawodawca odwołuje się do tych pojęć. W tej sytuacji przy wykładni art. 90 ust. 3 cyt. ustawy w zakresie pojęcia „rodzaj szkoły” oraz użytego przez ustawodawcę zwrotu „wydatki bieżące” należało rozważyć, czy szkoła dla dorosłych, w której prowadzone są zajęcia w trybie zaocznym, jest innym rodzajem szkoły niż szkoła dla dorosłych prowadząca zajęcia w trybie dziennym. Dodać należy, że w art. 3 pkt 15 cyt. ustawy szkoła dla dorosłych została wyodrębniona jako specjalny rodzaj szkoły z uwagi na kwalifikacje wiekowe, jakie muszą spełniać osoby, które do tej szkoły uczęszczają, ale także z uwagi na odrębną organizację kształcenia.

Termin „rodzaj” to kategoria, wyróżnienie ze względu na charakterystyczne cechy, odmiana, jakość, typ.

Dzięki interpretacji dokonanej w tym wyroku i jednocześnie treści art. 2 pkt 2 SysOśwU, wskazującego, jakie jednostki się na system oświaty składają, stwierdzić można, że szkoły podstawowe dzielą się na następujące rodzaje:

- ogólnodostępna,
- integracyjna,
- z oddziałami integracyjnymi i sportowymi,
- sportowa i mistrzostwa sportowego.

Podobnie w przypadku gimnazjów, oprócz ogólnodostępnych, wyróżnimy następujące rodzaje:

- 1) specjalne,
- 2) integracyjne,
- 3) dwujęzyczne,
- 4) z oddziałami:
 - a) integracyjnymi,
 - b) dwujęzycznymi,
 - c) sportowymi i przysposabiającymi do pracy,
 - d) sportowe i mistrzostwa sportowego.

Dla szkół ponadgimnazjalnych będą to następujące rodzaje:

- specjalne,
- integracyjne,
- dwujęzyczne,
- z oddziałami integracyjnymi, dwujęzycznymi i sportowymi,
- sportowe i mistrzostwa sportowego,
- rolnicze i leśne.

• **Organy prowadzące**

O tym z kolei, jakie podmioty mogą być organami prowadzącymi szkoły i placówki publiczne, przesądza treść art. 5 ust. 2 SysOśwU. Zgodnie z tym przepisem szkoła i placówka może być zakładana i prowadzona przez:

- jednostkę samorządu terytorialnego,
- inną osobę prawną,
- osobę fizyczną.

Jednocześnie ust. 3 tego przepisu wskazuje, że JST mogą zakładać i prowadzić jedynie szkoły i placówki publiczne. Ograniczenie to wynika z cech, jakimi się charakteryzuje szkoła niepubliczna. W szczególności nie gwarantuje bezpłatnego nauczania i powszechnej dostępności, które to cechy są właściwe dla szkoły publicznej.

Aby z kolei odpowiedzieć na pytanie, jakie inne osoby prawne, poza JST, mogą być organami założycielskimi szkół i placówek systemu oświaty, należy sięgnąć do art. 33 ustawy z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 121; dalej – KC). Akt ten przyznaje osobowość prawną Skarbowi Państwa oraz jednostkom organizacyjnym, którym przepisy szczególne przyznają taką osobowość. Przyznanie osobowości prawnej następuje więc w ustawach właściwych dla poszczególnych jednostek organizacyjnych, i możemy tu wyróżnić przykładowo stowarzyszenia czy fundacje.

1.2. Zasady funkcjonowania wychowania przedszkolnego

• **Wiek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym**

Wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci w wieku od 3 do 6 lat. Jest realizowane w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w innych formach wychowania przedszkolnego – zgodnie z art. 14 ust. 1 SysOśwU. Jednocześnie ust. 1a tego przepisu pozwala na objęcie wychowaniem przedszkolnym starsze dzieci, jeśli posiadają one orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 10 lat. W tym przypadku obowiązek szkolny takiego dziecka jest odroczony do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym kończy ono ten wiek.

Ustawa pozwala również na objęcie wychowaniem przedszkolnym dzieci, które mają mniej niż 3 lata, lecz nie młodszych niż 2,5 roku. Zgodnie z art. 14 ust. 1b SysOśwU jest to możliwe w przypadkach „szczególnie uzasadnionych”. Jak widać, ustawa posługuje się tutaj pojęciem niedookreślonym, w żadnym przepisie nie definiuje bowiem, co należy rozumieć przez ten „szczególnie uzasadniony” przypadek, zatem należy, iż decyduje co do tego, czy on występuje, należy do wyłącznej właściwości dyrektora przedszkola.

• **Przedszkole publiczne**

Przedszkole publiczne jest jednostką, która spełnia warunki określone w art. 6 ust. 1 SysOśwU, zgodnie z którym przedszkole takie:

- 1) realizuje programy wychowania przedszkolnego uwzględniające podstawę programową wychowania przedszkolnego,
- 2) zapewnia bezpłatne nauczanie, wychowanie i opiekę w czasie ustalonym przez organ prowadzący, nie krótszym niż 5 godzin dziennie,
- 3) przeprowadza rekrutację dzieci w oparciu o zasadę powszechnej dostępności,
- 4) zatrudnia nauczycieli posiadających kwalifikacje określone w odrębnych przepisach.

Podstawowym warunkiem przesądającym zarówno o publicznym statusie przedszkola, jak i tzw. innej formy wychowania przedszkolnego jest prowadzenie bezpłatnego nauczania i wychowania. Obecnie gwarantowane jest ono wyłącznie w czasie nie krótszym niż 5 godzin dziennie, a w publicznej innej formie wychowania przedszkolnego w czasie niekrótszym niż ustalony przez organ prowadzący.

W przepisach SysOśwU i w przepisach wykonawczych nie określono natomiast, co należy rozumieć przez „powszechną dostępność”. Przy wykładni tego pojęcia należy więc sięgnąć do norm bardziej ogólnych, w szczególności do zasady równości wobec prawa, o której mowa w art. 32 Konstytucji. Skoro dostęp do publicznego przedszkola ma być powszechny, to nie ma takiej cechy niosącej skutki prawne, która uzasadniałaby pozbawienie jakiegokolwiek dziecka w wieku przedszkolnym prawa do przyjęcia do takiego przedszkola. Odmowa przyjęcia do konkretnego przedszkola może być natomiast uzasadniona okolicznościami obiektywnymi, takimi jak choćby brak możliwości przyjęcia kolejnych dzieci z uwagi na osiągnięcie maksymalnej liczby wychowanków w poszczególnych oddziałach.

• Inne formy wychowania przedszkolnego

Zauważyć należy, że rodzaje innych form wychowania przedszkolnego określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 31.8.2010 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (Dz.U. z 2010 r. Nr 161, poz. 1080 ze zm.). Zgodnie z §1 tego aktu wychowanie przedszkolne może być prowadzone w następujących formach – innych niż przedszkola i oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych:

- a) punktach przedszkolnych w których zajęcia są prowadzone przez cały rok szkolny, z wyjątkiem przerw ustalonych przez organ prowadzący,
- b) zespołach wychowania przedszkolnego w których zajęcia są prowadzone przez cały rok szkolny w niektóre dni tygodnia, z wyjątkiem przerw ustalonych przez organ prowadzący.

Do 17.1.2014 r. regulacje dotyczące zasad rekrutacji do przedszkola znajdowały się w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 20.2.2004 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych (Dz.U. z 2004 r. Nr 26, poz. 232 ze zm.). Jedynym jednakże przepisem tego aktu odnoszącym się do przedszkoli był § 2, zgodnie z którym do przedszkola i oddziału przedszkolnego zorganizowanego w szkole podstawowej w pierwszej kolejności przyjmowane są dzieci w wieku 6 lat odbywające roczne przygotowanie przedszkolne. Następnie przyjmowane są dzieci matek lub ojców samotnie je wychowujących, matek lub ojców, wobec których orzeczono znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności bądź całkowitą niezdolność do pracy oraz niezdolność do samodzielnej egzystencji, na podstawie odrębnych przepisów, a także dzieci umieszczone w rodzinach zastępczych.

Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok 8.1.2013 r. (sygn. akt K 38/12), mocą którego orzekł o niezgodności art. 22 ust. 1 pkt 1 SysOśwU z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP, który to przepis stanowił upoważnienie do wydania przywołanego rozporządzenia.

Trybunał podkreślił, że rozporządzenie jest aktem wykonawczym, wydanym na podstawie ustawy i w celu jej wykonania, co oznacza:

- 1) rozporządzenie powinno być wydane na podstawie wyraźnego, szczegółowego upoważnienia ustawy w zakresie określonym w upoważnieniu, w celu wykonania ustawy (niedopuszczalne jest domniemanie kompetencji do wydania rozporządzenia),
- 2) akt ten nie może być sprzeczny z ustawą, na podstawie której został wydany, oraz z normami konstytucyjnymi, a także z wszelkimi obowiązującymi ustawami, które w sposób bezpośredni lub pośredni regulują materie będące przedmiotem rozporządzenia,
- 3) jeżeli rozporządzenie ma określić tryb postępowania, to powinno to zrobić tak, aby zachowana była spójność z innymi przepisami wyższej rangi (por. wyrok z 31.3.2009 r., sygn. K 28/08).

Trybunał stwierdził, że analiza treści SysOśwU oraz wydanego na jej podstawie rozporządzenia w sprawie rekrutacji wyraźnie wskazuje, że w tym przypadku akt wykonawczy (czyli rozporządzenie) to podstawowe źródło prawa w dziedzinie zasad i procedur rekrutacji do szkół i przedszkoli. Akt nabrał charakteru samoistnego, a dodatkowo w kilku obszarach wkroczył w materię wymagającą regulacji ustawowej. Sytuacja ta, prowadząca do niepożądanego rozchwiania relacji ustawa – akt wykonawczy, ma swe źródło w nieprawidłowo legislacyjnie sformułowanym upoważnieniu zawartym w art. 22 ust. 1 pkt 1 SysOśwU. W rezultacie przepis ten uznano za sprzeczny z art. 92 ust. 1 Konstytucji i uchylono.

• Zasady rekrutacji do przedszkoli

Nowe zasady rekrutacji zawarte zostały w art. 20a, 20b i 20c SysOśwU. Dzieci przyjmuje się do przedszkoli publicznych po przeprowadzeniu postępowania rekrutacyjnego, a o przyjęciu dziecka do przedszkola publicznego decyduje dyrektor.

Zgodnie z kolei z art. 20c do przedszkola publicznego lub publicznej innej formy wychowania przedszkolnego przyjmuje się kandydatów zamieszkałych na obszarze danej gminy.

Przepis ten przewiduje dwuetapowość postępowania rekrutacyjnego, które jest stosowane, gdy kandydatów zamieszkałych na obszarze danej gminy jest więcej niż wynosi liczba wolnych miejsc w przedszkolu publicznym. W pierwszym etapie postępowania rekrutacyjnego są brane pod uwagę łącznie następujące kryteria:

- a) wielodzietność rodziny kandydata,
- b) niepełnosprawność kandydata,
- c) niepełnosprawność jednego z rodziców kandydata,

- d) niepełnosprawność obojga rodziców kandydata,
- e) niepełnosprawność rodzeństwa kandydata,
- f) samotne wychowywanie kandydata w rodzinie,
- g) objęcie kandydata pieczęcią zastępczą.

Każde z przywołanych kryteriów rekrutacji ma identyczną wartość. W razie równorzędnych wyników uzyskanych na pierwszym etapie postępowania rekrutacyjnego lub jeżeli po jego zakończeniu dane przedszkole publiczne albo inna publiczna forma wychowania przedszkolnego nadal dysponuje wolnymi miejscami, to w drugim etapie postępowania rekrutacyjnego są brane pod uwagę kryteria określone przez organ prowadzący (nie więcej niż 6). Organ prowadzący określa jednocześnie dokumenty niezbędne do potwierdzenia tych kryteriów.

Zauważyć należy, że kryteria ustalane dla drugiego etapu rekrutacyjnego nie muszą mieć identycznej wartości, zatem można przyznać jednemu z nich taką wartość przekraczającą zdecydowanie wartość pozostałych kryteriów. Takim kryterium może być przykładowo kryterium dochodowe – o ile bowiem nie jest brane pod uwagę na pierwszym etapie edukacyjnym, o tyle zgodnie z art. 20c ust. 5 SysOśwU na drugim etapie postępowania rekrutacyjnego może być brane pod uwagę kryterium dochodu na osobę w rodzinie kandydata. Kryterium dochodu określa organ prowadzący w stosunku procentowym do kwoty, o której mowa w art. 5 ust. 1 ustawy z 28.11.2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2013 r. poz. 1456, 1623 i 1650). Spełnianiem tego kryterium jest potwierdzane oświadczeniem rodzica kandydata.

Do innych kryteriów przyznających pierwszeństwo dziecku możemy zaliczyć przykładowo następujące:

- praca lub studia rodziców w trybie dziennym,
- ubieganie się po raz pierwszy o przyjęcie do przedszkola,
- kontynuacja edukacji w przedszkolu pierwszego wyboru,
- odległość przedszkola od miejsca zamieszkania dziecka/odległość przedszkola od miejsca pracy jednego rodzica.

1.3. Szkolnictwo zawodowe

Dnia 19.8.2011 r. została przyjęta ustawa o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r. Nr 205, poz. 1206 ze zm.). Na podstawie art. 8 tego aktu z dniem 1.9.2012 r. organy prowadzące dotychczasowe zasadnicze szkoły zawodowe o okresie nauczania krótszym niż 3 lata przekształciły je w zasadnicze trzyletnie zasadnicze szkoły zawodowe, (...) których ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminów potwierdzających kwalifikacje w danym zawodzie, a także dalsze kształcenie, począwszy od klasy drugiej liceum ogólnokształcącego dla dorosłych. Tym samym od 1.9.2012 r. w systemie oświaty pozostały wyłącznie trzyletnie zasadnicze szkoły zawodowe.

1.4. Rodzaje i zakres działania placówek oświatowych

Ustawa o systemie oświaty wymienia w art. 2 kilka rodzajów placówek oświatowych, do których zalicza:

- a) placówki oświatowo-wychowawcze,
- b) placówki kształcenia ustawicznego,
- c) placówki kształcenia praktycznego, ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego umożliwiające uzyskanie i uzupełnienie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych, placówki zapewniające opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania.

Podstawowym aktem regulującym zasady działania placówek oświatowych jest rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 12.5.2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz.U. Nr 109, poz. 631).

Zgodnie z § 2 rozporządzenia placówkami oświatowo-wychowawczymi są:

- 1) placówki wychowania pozaszkolnego:
 - a) pałace młodzieży,
 - b) młodzieżowe domy kultury,
 - c) międzyszkolne ośrodki sportowe,
 - d) ogniska pracy pozaszkolnej,
 - e) ogrody jordanowskie, pozaszkolne placówki specjalistyczne.
- 2) szkolne schroniska młodzieżowe:
 - a) całoroczne,
 - b) sezonowe.

Placówka wychowania pozaszkolnego realizuje zadania edukacyjne, wychowawcze, kulturalne, profilaktyczne, opiekuńcze, prozdrowotne, sportowe i rekreacyjne poprzez prowadzenie zajęć wspierających rozwój dzieci i młodzieży, mających na celu:

- 1) rozwijanie zainteresowań, szczególnych uzdolnień, doskonalenie umiejętności oraz pogłębianie wiedzy,
- 2) kształtowanie umiejętności spędzania czasu wolnego,
- 3) kształtowanie poszanowania dziedzictwa kulturowego regionu, kraju i innych kultur oraz poczucia własnej tożsamości, w szczególności narodowej, etnicznej i językowej,
 - a) przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym,
 - b) organizowanie imprez kulturalnych, w szczególności przeglądów, wystaw i festiwali, wypoczynku i rekreacji dla dzieci i młodzieży, działań alternatywnych

wśród dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie lub zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

Z kolei do zadań szkolnego schroniska młodzieżowego należy:

- a) upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży krajoznawstwa i różnych form turystyki jako aktywnych form wypoczynku,
- b) prowadzenie poradnictwa i informacji krajoznawczo-turystycznej,
- c) zapewnienie dzieciom i młodzieży oraz ich opiekunom tanich miejsc noclegowych,
- d) zapewnienie opieki i wychowania dzieciom i młodzieży przebywającym w schronisku.

Rozporządzenie to reguluje w rozdziale 3. sposób, w jakim działają:

- a) młodzieżowe ośrodki wychowawcze,
- b) młodzieżowe ośrodki socjoterapii,
- c) specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze,
- d) specjalne ośrodki wychowawcze, ośrodki umożliwiające realizację obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego oraz obowiązku szkolnego i obowiązku nauki:
 - dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim,
 - dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

• **Młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe ośrodki socjoterapii**

Młodzieżowe ośrodki wychowawcze prowadzone są dla dzieci i młodzieży. Dzielą się na:

- 1) **resocjalizacyjno-wychowawcze** – przeznaczone dla niedostosowanych społecznie, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i resocjalizacji,
- 2) **resocjalizacyjno-rewalidacyjne** – dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim.

Młodzieżowe ośrodki socjoterapii prowadzone są natomiast dla dzieci i młodzieży, które z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym są zagrożone niedostosowaniem społecznym i wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i socjoterapii.

Do zadań młodzieżowego ośrodka wychowawczego należy eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego oraz przygotowanie wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi, a z kolei do zadań młodzieżowego ośrodka socjoterapii – eliminowanie przyczyn i przejawów zaburzeń zachowania oraz przygotowanie wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi. Zadania te są realizowane przez:

- organizowanie zajęć resocjalizacyjnych, terapeutycznych, rewalidacyjnych oraz profilaktyczno-wychowawczych umożliwiających nabywanie umiejętności życiowych ułatwiających prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym i społecznym,
- organizowanie i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Ośrodki te umożliwiają wychowankom udział w:

- 1) zajęciach sportowych, turystycznych, rekreacyjnych, w tym w zajęciach organizowanych na świeżym powietrzu w wymiarze co najmniej dwóch godzin dziennie, jeśli pozwalają na to warunki atmosferyczne,
- 2) zajęciach kulturalno-oświatowych,
- 3) zajęciach rozwijających zainteresowania i szczególne uzdolnienia.

Zarówno młodzieżowy ośrodek wychowawczy, jak i młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniają wychowankom całodobową opiekę.

• **Specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze**

Tego rodzaju ośrodki prowadzone są dla dzieci i młodzieży, które wymagają stosowania specjalnych oddziaływań wychowawczych, pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zajęć rewalidacyjnych ze względu na występujące niepełnosprawności oraz które z powodu tych niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do szkoły w miejscu zamieszkania. Specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze oraz specjalne ośrodki wychowawcze są prowadzone w szczególności dla dzieci i młodzieży:

- 1) niesłyszących i słabosłyszących;
- 2) niewidomych i słabowidzących;
- 3) z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją (utrata zdolności mowy);
- 4) z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera;
- 5) z niepełnosprawnościami sprzężonymi;
- 6) z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym;

Ośrodki te umożliwiają wychowankom udział w:

- 1) indywidualnych lub grupowych zajęciach profilaktyczno-wychowawczych, rewalidacyjnych i usprawniających ruchowo, przygotowujących dzieci i młodzież do samodzielności w życiu społecznym;
- 2) zajęciach sportowych, turystycznych, rekreacyjnych oraz kulturalno-oświatowych;
- 3) zajęciach rozwijających zainteresowania i szczególne uzdolnienia.

• **Specjalne ośrodki wychowawcze**

Specjalne ośrodki wychowawcze są natomiast prowadzone dla dzieci i młodzieży, które wymagają stosowania specjalnych oddziaływań wychowawczych, pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zajęć rewalidacyjnych ze względu na występujące niepełnosprawności lub zagrożenie niedostosowaniem społecznym.

Specjalny ośrodek wychowawczy zapewnia wychowankom:

- 1) realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki poza ośrodkiem;
- 2) udział w indywidualnych lub grupowych zajęciach profilaktyczno-wychowawczych, rewalidacyjnych i usprawniających ruchowo, przygotowujących dzieci i młodzież do samodzielności w życiu społecznym;

- 3) udział w zajęciach sportowych, turystycznych, rekreacyjnych oraz kulturalno-oświatowych;
- 4) udział w zajęciach rozwijających zainteresowania i szczególne uzdolnienia;
- 5) współpracę ze szkołą, w której wychowanek spełnia obowiązek szkolny lub obowiązek nauki, w zakresie realizowania zajęć rewalidacyjnych i oddziaływań wychowawczych.

• **Ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze**

Ośrodkami umożliwiającymi dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim oraz dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki są ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze. Zapewniają one wychowankom z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim udział w zajęciach:

- 1) rewalidacyjno-wychowawczych, prowadzonych indywidualnie lub w zespołach;
- 2) terapeutycznych i usprawniających ruchowo, dostosowanych do potrzeb wychowanków;
- 3) rekreacyjnych.

W przeciwieństwie do poprzednich typów placówek, które zapewniają całodobową opiekę przez cały rok, ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy prowadzi działalność przez rok szkolny, z wyjątkiem sobót i dni ustawowo wolnych od pracy i ferii szkolnych.

• **Bursy i domy wczasów dziecięcych**

Rozporządzenia reguluje również zasady funkcjonowania placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania, zaliczają do nich bursy oraz domy wczasów dziecięcych.

Bursa zapewnia opiekę i wychowanie uczniom gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży, w tym uczniom wymagającym stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania, oraz – do 24. roku życia – słuchaczom zakładów kształcenia nauczycieli i kolegiów pracowników służb społecznych.

Z kolei dom wczasów dziecięcych jest placówką przeznaczoną do okresowego pobytu dzieci i młodzieży w celu wspierania ich fizycznego i psychicznego rozwoju oraz wzmocnienia ogólnej kondycji psychofizycznej i kształtowania zachowań prozdrowotnych, z wykorzystaniem lokalnych warunków klimatycznych. Prowadzi działalność dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży, z wyjątkiem szkół policealnych.

1.5. Reguły organizowania kształcenia ustawicznego i praktycznej nauki zawodu

• Centra kształcenia

Wymienione wyżej placówki nie są jedynymi regulowanymi przez akty wykonawcze SysOśwU. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 11.1.2012 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych (Dz.U. z 2012 r. poz. 186 ze zm.) reguluje zasady działania centrów kształcenia ustawicznego oraz centrów kształcenia praktycznego. Centrum kształcenia praktycznego realizuje zadania z zakresu praktycznej nauki zawodu, wynikające z programu nauczania dla danego zawodu, polegające na prowadzeniu:

- zajęć praktycznych dla uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w zakresie całego lub części programu nauczania dla danego zawodu;
- zajęć uzupełniających dla młodocianych pracowników.

Centrum kształcenia ustawicznego może prowadzić kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych, o których mowa w § 3 pkt 1–3 i 5 rozporządzenia, a także w szkołach dla dorosłych, jeżeli takie szkoły wchodzą w skład tej placówki. Centrum służy zatem organizowaniu kształcenia ustawicznego uregulowanego w rozporządzeniu, które może się odbywać w następujących formach pozaszkolnych:

- 1) kwalifikacyjny kurs zawodowy,
- 2) kurs umiejętności zawodowych,
- 3) kurs kompetencji ogólnych,
- 4) turnus doksztalcania teoretycznego młodocianych pracowników,
- 5) kurs (inny niż wyżej wymienione) umożliwiający uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych.

Spośród tych wszystkich form centrum kształcenia ustawicznego nie realizuje zatem turnusu doksztalcania teoretycznego młodocianych pracowników.

• Kwalifikacja w zawodzie

Kwalifikacyjny kurs zawodowy jest prowadzony według programu nauczania uwzględniającego podstawę programową kształcenia w zawodach, w zakresie jednej kwalifikacji. Jego ukończenie umożliwia przystąpienie do egzaminu potwierdzającego kwalifikację w zawodzie.

Liczba słuchaczy uczestniczących w kwalifikacyjnym kursie zawodowym prowadzonym przez publiczne szkoły, placówki lub ośrodki wynosi co najmniej 20, ale za zgodą organu prowadzącego może być mniejsza. Warunki i tryb organizowania praktycznej nauki zawodu na kwalifikacyjnym kursie zawodowym określają przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 15.12.2010 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U.

Nr 244, poz. 1626). Zgodnie z tym rozporządzeniem praktyczna nauka zawodu jest organizowana w formie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych.

Dobowy wymiar godzin zajęć praktycznej nauki zawodu uczniów mających mniej niż 16 lat nie może przekraczać 6 godzin, a uczniów w wieku powyżej 16 lat – 8 godzin. W szczególnie uzasadnionych przypadkach dopuszcza się możliwość przedłużenia czasu zajęć dla uczniów w wieku powyżej 18 lat, nie dłużej jednak niż do 12 godzin, przy zachowaniu tygodniowego wymiaru godzin zajęć edukacyjnych określonych w ramowym planie nauczania.

Przedłużenie dobowego wymiaru godzin zajęć praktycznej nauki zawodu jest możliwe tylko u tych pracodawców albo w tych indywidualnych gospodarstwach rolnych, w których przedłużony dobowy wymiar czasu pracy wynika z rodzaju pracy lub jej organizacji.

• Wymagania stawiane nauczającym

Zajęcia praktyczne prowadzą nauczyciele, ale zajęcia praktyczne realizowane u pracodawców i w indywidualnych gospodarstwach rolnych mogą także prowadzić:

- b) pracownicy, dla których praca dydaktyczna i wychowawcza z uczniami lub młodocianymi stanowi podstawowe zajęcie i jest wykonywana w tygodniowym wymiarze godzin przewidzianym dla nauczycieli;
- c) pracodawcy lub wyznaczeni przez nich pracownicy albo osoby prowadzące indywidualne gospodarstwa rolne, dla których praca dydaktyczna i wychowawcza z uczniami lub młodocianymi nie stanowi podstawowego zajęcia lub jest wykonywana w tygodniowym wymiarze godzin niższym niż przewidziany dla nauczycieli, w ramach obowiązującego ich tygodniowego czasu pracy.

Osoby te – niebędące nauczycielami – są zwani „instruktorami praktycznej nauki zawodu”. Powinni oni posiadać co najmniej tytuł mistrza w zawodzie, którego nauczają, lub w zawodzie wchodzącym w zakres nauczanego zawodu. Powinni też mieć przygotowanie pedagogiczne wymagane od nauczycieli lub ukończony kurs pedagogiczny, którego program został zatwierdzony przez kuratora oświaty i obejmował łącznie co najmniej 70 godzin zajęć z psychologii, pedagogiki i metodyki oraz 10 godzin praktyki metodycznej. Dopuszczalny jest również ukończony przed 6.1.1993 r. kurs pedagogiczny uprawniający do pełnienia funkcji instruktora praktycznej nauki zawodu.

Instruktorzy niemający tytułu mistrza w zawodzie powinni mieć przygotowanie pedagogiczne lub ukończony kurs pedagogiczny oraz:

- świadectwo ukończenia technikum, technikum uzupełniającego lub szkoły równorzędnej albo świadectwo ukończenia szkoły policealnej lub dyplom ukończenia szkoły pomaturalnej lub policealnej i tytuł zawodowy w zawodzie, którego będą nauczać, lub w zawodzie pokrewnym do zawodu, którego będą nauczać, oraz co najmniej trzyletni staż pracy w zawodzie, którego będą nauczać, lub

- świadectwo ukończenia liceum zawodowego i tytuł robotnika wykwalifikowanego lub równorzędny w zawodzie, którego będą nauczać, oraz co najmniej czteroletni staż pracy w tym zawodzie nabyty po uzyskaniu tytułu zawodowego, lub
- świadectwo ukończenia liceum ogólnokształcącego, liceum technicznego, liceum profilowanego, uzupełniającego liceum ogólnokształcącego, technikum i technikum uzupełniającego, kształcących w innym zawodzie niż ten, którego będą nauczać, lub średniego studium zawodowego i tytuł robotnika wykwalifikowanego lub równorzędny w zawodzie, którego będą nauczać, oraz co najmniej sześcioletni staż pracy w tym zawodzie nabyty po uzyskaniu tytułu zawodowego, lub
- dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku (specjalności) odpowiednim dla zawodu, którego będą nauczać, oraz co najmniej trzyletni staż pracy w tym zawodzie nabyty po uzyskaniu dyplomu lub dyplom ukończenia studiów wyższych na innym kierunku (specjalności) oraz co najmniej sześcioletni staż pracy w zawodzie, którego będą nauczać.

• **Wymagania stawiane podmiotowi prowadzącemu kwalifikacyjny kurs zawodowy**

Zgodnie z § 6 rozporządzenia w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych podmiot prowadzący kwalifikacyjny kurs zawodowy jest obowiązany poinformować okręgową komisję egzaminacyjną o rozpoczęciu kształcenia na kwalifikacyjnym kursie zawodowym w terminie 14 dni od daty rozpoczęcia tego kształcenia. Informacja powinna zawierać:

- oznaczenie podmiotu prowadzącego kwalifikacyjny kurs zawodowy;
- nazwę i symbol cyfrowy zawodu, zgodnie z klasyfikacją zawodów szkolnictwa zawodowego, oraz nazwę i oznaczenie kwalifikacji, zgodnie z podstawą programową kształcenia w zawodach, w zakresie której jest prowadzone kształcenie;
- termin rozpoczęcia i zakończenia kwalifikacyjnego kursu zawodowego;
- wykaz słuchaczy kwalifikacyjnego kursu zawodowego, zawierający imię i nazwisko, datę i miejsce urodzenia oraz numer PESEL słuchacza, a w przypadku słuchacza, który nie posiada numeru PESEL – numer dokumentu potwierdzającego jego tożsamość.

Kwalifikacyjny kurs zawodowy kończy się zaliczeniem w formie ustalonej przez podmiot prowadzący kurs.

• **Kurs umiejętności zawodowych i kurs kompetencji ogólnych**

Z kolei kurs umiejętności zawodowych jest prowadzony według programu nauczania uwzględniającego podstawę programową kształcenia w zawodach, w zakresie:

- jednej z części efektów kształcenia wyodrębnionych w ramach danej kwalifikacji, albo